

ת"פ 57831/05/19 - מדינת ישראל - פמ"מ נגד פלוני

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

ת"פ 57831-05-19 מדינת ישראל נ' פלוני (עציר)
בפני כבוד השופט חגי טרסי

בעניין: מדינת ישראל - פמ"מ

המאשימה

נגד

פלוני (עציר)

הנאשם

ע"י ב"כ עו"ד אלי מסטרמן

הכרעת דין

רקע:

נגד הנאשם הוגש כתב אישום המייחס לו הצתה - עבירה על סעיף 448 רישא לחוק העונשין (להלן: "**החוק**"). על פי עובדות כתב האישום, ביום 10.5.19, בסמוך לשעה 10:00, שילח הנאשם אש ברכב שברולט סוואנה מ.ר. 10-521-61 (להלן: "**הרכב**"), שחנה ברחוב הפלמ"ח בגן יבנה, וכתוצאה מכך התפשטה שריפה בחלק הפנימי של הרכב, ונגרמו לו נזקים.

הנאשם כפר במיוחס לו בכתב האישום והעלה טענות בשני מישורים נפרדים. ראשית, נטען כי אין בחומר הראיות שנאסף כדי לבסס מעל לכל ספק סביר את המסקנה כי הנאשם הוא שגרם לשריפה שהתרחשה ברכב. שנית, וככל שתידחה הטענה הראשונה, נטען כי עומדת לנאשם ההגנה של אי שפיות הדעת. על רקע זה, גובש בין ב"כ הצדדים מתווה דיוני, במסגרתו התבקש בית המשפט בשלב הראשון להכריע בשאלה האם הוכחה אחריותו של הנאשם לביצוע מעשה ההצתה ברמה הנדרשת לצורך הרשעה בפלילים, ואילו הדיון בסוגיות הנוגעות למצבו הנפשי של הנאשם נדחה לשלב מאוחר יותר של ההליך.

לצורך ההכרעה בסוגיה הראשונה הוגש בהסכמה כל חומר החקירה לעיון בית המשפט, ולאחר שהנאשם בחר שלא להעיד להגנתו, על אף שהובהרו לו השלכותיו של צעד זה, נשמעו סיכומים מטעם ב"כ הצדדים. בהמשך, ביום 16.12.19, בהחלטה מפורטת ומנומקת, קבעתי כי עלה בידי התביעה להוכיח ברמה של מעל לכל ספק סביר, כי הנאשם הצית את הרכב, כמיוחס לו בכתב האישום, וגרם לנזקים המפורטים שם. עוד הובהר בהחלטתי הנ"ל, אשר אותה יש לראות כחלק בלתי נפרד מהכרעת הדין הנוכחית, כי ככל שלא יעמוד לנאשם הסייג של אי השפיות, כאמור בסעיף 34ח' לחוק, יהיה מקום להרשיעו בעבירה שיוחסה לו.

עמוד 1

לנוכח ממצאים אלה, פנו באי כוח הצדדים לחלקו השני של המתווה ופרשו טענותיהם בסוגיות הפסיכיאטריות. במסגרת זו נשענה התביעה על חוות הדעת שהוכנו על ידי ד"ר גרינשפן, מנהל המחלקה הסגורה במב"ן, בה אושפז הנאשם בשבועות שלאחר מעצרו בגין האירוע המפורט בכתב האישום. מנגד, הציגה ההגנה חוות דעת מטעמו של ד"ר מנדל פוקס, פסיכיאטר מומחה. שני המומחים אף התייצבו לדיון בפני בית המשפט, השמיעו דעותיהם והשיבו לשאלות ב"כ הצדדים. ההכרעה הנוכחית תתייחס אפוא לחוות דעת אלה ולסוגיות המשפטיות והעובדתיות המתעוררות בנוגע לתחולת סייג אי השפיות על עניינו של הנאשם שלפני.

חוות הדעת של ד"ר גרינשפן:

מטעם התביעה הוצגו בהסכמה חוות הדעת של ד"ר גרינשפן, אשר הוגשו במקור במסגרת הליכי המעצר עד תום ההליכים שננקטו נגד הנאשם. מדובר בחוות דעת מפורטת, המונה 9 עמודים, מיום 4.6.19 (ת/41) ובחוות דעת משלימה מיום 15.7.19, במסגרתה סיפק ד"ר גרינשפן הבהרות שהתבקשו אז על ידי בית המשפט (ת/42). על פי ממצאי חוות הדעת, לוקה אמנם הנאשם במחלת נפש מסוג סכיזופרניה, אך בעת ביצוע המעשים המיוחסים לו בכתב האישום לא פעל בהשפעת מחשבות שווא או הפרעות הלוצינטוריות, ידע להבדיל בין מותר לאסור והיה על כן אחראי למעשיו.

בחוות הדעת המרכזית, ת/41, תיאר ד"ר גרינשפן בהרחבה את עברו הפסיכיאטרי של הנאשם, אשר מוכר כנכה על רקע נפשי מאז שנת 2014, אז אושפז לראשונה בבית החולים בנס ציונה, לנוכח מצב פסיכוי חריף המלווה בתוקפנות. במהלך אותו אשפוז אובחן כלוקה בסכיזופרניה ובשימוש לרעה בחומרים פסיכואקטיביים. ביוני 2017 אושפז בשנית בבית החולים, אז סבל בין היתר ממחשבות שווא של רדיפה וגדלות ומהלוצינציות שמיעה. טיפול תרופתי שקיבל הביא להטבה במצבו והוא שוחרר לביתו תחת אבחנה דומה לזו שנקבעה באשפוז הקודם. במאי ובאוגוסט 2018 אושפז לפרקי זמן קצרים, וביום 17.4.19 נבדק במיין בית החולים "באר יעקב" ונמצא במצב פסיכוי שבמרכזו מחשבות שווא של גדלות, אך בהעדר עדות למסוכנות מיידית שוחרר מבית החולים. הוצאה בעניינו הוראת אשפוז כפוי לא דחוף, אך הנאשם לא התייצב לוועדה הפסיכיאטרית ולא אושפז בפועל.

האירוע בו עסקין התרחש כזכור ביום 10.5.19 בשעות הבוקר. הנאשם נעצר באותו יום בשעה 15:17 (ראו דו"ח המעצר ת/21) ובשעה 19:36 מסר את הודעתו הראשונה, ת/24, שעוד תוזכר בהמשך. מאוחר יותר באותו יום, בסמוך לחצות, הובא הנאשם על ידי המשטרה לחדר המיין בבית החולים ברזילי באשקלון, לאחר שהתלונן על כאבי ראש ודימום ספונטני מהאף. בבדיקתו בחדר המיין אובחנו בתוכן החשיבה, בין היתר: "מחשבות שווא של יחס ורדיפה, גדלות מאגית, שליטה על הזמן, רואה עצמו כאורגניזם נפרד מבני אדם... שמיעת קולות". שיפוט ובוחן המציאות נמצאו פגומים והתובנה חסרה. על רקע זה הוצאה על ידי הפסיכיאטר המחוזי הוראת אשפוז כפוי בעניינו של הנאשם, והוא הועבר לאשפוז במב"ן.

ביום 11.5.19 בשעות הבוקר נבדק הנאשם בחדר המיין במב"ן. נמצא כי הוא מתמצא בכל המובנים, אך בתוכן נמצאו מחשבות שווא של יחס ורדיפה לפיהם "עשו עלי ניסיון בנס ציונה, החתימו אותי על דברים". בנוסף, תיאר שמיעת קולות בתוך הראש. בוחן המציאות נמצא פגום, השיפוט לקוי והתובנה למצבו חסרה. למחרת, נקלט הנאשם במחלקה

הסגורה במב"ן, אותה מנהל ד"ר גרינשפן. בקבלתו למחלקה נבדק. מודע והתמצאות נמצאו תקינים. בתחילת הבדיקה היה דיסימולטיבי, הכחיש את החשדות נגדו וטען שמרגיש טוב. בהמשך, הביע מחשבות שווא של יחס, רדיפה וגדלות. כמו כן סיפר על הפרעות בתפיסה ועל קולות המדברים עמו. השיפוט והתובנה נמצאו לקויים וההתרשמות הייתה ממצב פסיכטי פרנואידי חריף.

בהמשך חוות הדעת מתוארת התנהלות הנאשם ומצבו במהלך תקופת האשפוז, ודגש מיוחד ניתן ליחסו של הנאשם לעבירה בה הוא מואשם. מפרק זה בחוות הדעת עולה כי תחילה הכחיש הנאשם את החשדות כלפיו והסביר כי מעלילים עליו האשמות שאין לו קשר אליהן כמו הצתות מבנים, הריגת חיות ועוד. בהמשך, כשהוסבר לנאשם, לאחר קבלת כתב האישום, שהוא מואשם רק בהצתת רכב יחיד, אמר הנאשם לבודק כי הוא מבקש להתוודות ואז מסר שעבר ליד הרכב וזרק לעברו בדל סיגריה. הוא לא הבחין בחלון השבור וסבר שהבדל כבוי, כך שלא התכוון כלל להצית את הרכב, והוא מצטער מאד על הנזק שגרם. בחוות הדעת הודגש כי הנאשם שלל כל תוכן פסיכטי נסיבתי הקשור להצתת הרכב (דלוזיות או הלוצינציות), וכשנשאל מדוע לא פתח את דלת המכונית לאחר שהבחין שהבדל נכנס פנימה מבעד לחלון השבור, השיב שהדלת הייתה סגורה "וגם כי זה להתעסק עם רכוש של אחר".

פרק נוסף בחוות הדעת ת/41 עוסק בניתוח חומר החקירה המשטרתי. בהקשר זה מצביע ד"ר גרינשפן על כך שהנאשם הכחיש בחקירותיו את ההצתה שיוחסה לו, ולא הביע כל מחשבות שווא הקשורות לאירוע בו הואשם. לעומת זאת, חזר והסביר כי ביום האירוע היה כעוס לאחר שהתברר לו כי משכורתו עוקלה וכי לא יוכל למשוך כסף מחשבונו בבנק הדואר. ד"ר גרינשפן מתייחס לכל אחת מהחקירות, מצטט מתוכן ומבהיר כי ככל שמדובר בעבירה המיוחסת לנאשם בכתב האישום, ניתן לראות כי הנאשם מסר תשובות ענייניות, הכחיש את המיוחס לו, תיאר את הכעס בו היה שרוי ואת הרקע לכך, בדמות עיקול החשבון, ואף הבהיר מפורשות כבר בהודעתו הראשונה מיום האירוע (ת/24 ש' 206-209) כי הוא מודע לכך שאסור להצית וכי מדובר בעבירה על החוק. בסקירת תשובותיו ניכר כי חשיבתו מאורגנת ועניינית ואין כל עדות להפרעות במהלך החשיבה או לדלוזיות והלוצינציות הקשורות למעשה בו הוא מואשם.

בחוות הדעת המשלימה התייחס כאמור ד"ר גרינשפן לבקשות הבהרה מטעם בית המשפט שדן בהליכי המעצר. הבהרה ראשונה התבקשה לגבי הפער בין האמור בחוות הדעת הראשונה לבין המצב הפסיכטי בו היה הנאשם מצוי, ואשר בעטיו אף הוצאה ביום 11.5.19 הוראת אשפוז כפוי בעניינו. בהקשר זה ציין ד"ר גרינשפן כי אין חולק על כך שמדובר בחולה הלוקה בסכיזופרניה, אך שב ופירט את דברי הנאשם, אשר הודה בהצתת הרכב בהיסח הדעת וללא כוונת זדון, תוך ששלל כל תוכן פסיכטי כסיבה לביצוע המעשה. דברים אלה מובילים באופן טבעי אל ההבהרה השנייה, והיא המרכזית לענייננו, בדבר הקשר הסיבתי בין המצב הפסיכטי לבין המיוחס לנאשם בכתב האישום. בהקשר זה מבהיר ד"ר גרינשפן ב-ת/42 כי גם חולה הסובל ממחלת נפש ונתון במצב פסיכטי מבצע פעולות לא מעטות שאינן קשורות למחשבות השווא או להפרעות ההלוצינטוריות בהן הוא נתון. קיומה של מחלת נפש כשלעצמה אינה פוטרת מאחריות פלילית, אלא רק כזו השוללת את כושר ההבנה של הנאשם או את רצונו החופשי, ונדרש קשר סיבתי בין מחלת הנפש לבין היכולת להבין את טיב המעשה או את הפסול שבו או היכולת להימנע מהמעשה. בבדיקותיו הקליניות של הנאשם לא התרשמו הבודקים כי זה המצב. מהבדיקות עלה ששיפוטו החברתי למעשה בו הואשם היה תקין, וכי המעשה לא נעשה בהשפעת מחשבות שווא או הפרעות דלוזיונליות. עובדה היא כי ברגע שהבין כי הוא מואשם רק בהצתת הרכב, יותר החשדות בוטלו, דיווח מרצונו החופשי על מעורבותו במעשה ומהמידע שמסר לא עלה כל קשר בין המעשה לבין מצבו הנפשי.

הבהרה נוספת ואחרונה נגעה לשאלה עד כמה ניתן לסמוך על דברים שמסר הנאשם בהודעותיו במשטרה ככאלה המשקפים את מצבו הנפשי בעת ביצוע המעשה, בשים לב לטיפול התרופתי לו זכה לאחר שאושפז, ואשר הוביל מן הסתם לשיפור במצבו. בהקשר זה ציין ד"ר גרינשפן כי ההודעה הראשונה נגבתה עוד ביום 10.5.19, בטרם אושפז ובטרם החל לקבל את הטיפול. והנה, גם בהודעה זו לא נמצאה עדות להפרעות במהלך החשיבה או למחשבות שווא הקשורות למעשה בו הואשם. יתרה מכך, בחקירה זו נשאל מפורשות אם הוא מבין שאסור להצית מבנים ורכבים והשיב "בטח, זה נגד החוק". גם ההודעות מיום 15.5.19 ו-22.5.19 משקפות היטב את מצבו של הנאשם ביום האירוע, שכן תרופות אנטי פסיכוטיות משפיעות רק לאחר תקופה של 4 עד 6 שבועות, ואלו ניתנו לנאשם לראשונה רק ביום 11.5.19. לבסוף, מתואר בחוות הדעת המשלימה ת/42 תהליך של שינוי גרסאות מצדו של הנאשם, אשר ניסה לראשונה באמצע יוני 2019 לטעון כי השליך את הסיגריה לרכב תחת השפעת קולות ששמע בראשו, אך הרושם היה כי מדובר בניסיון מגמתי ובלתי אמין שנועד למנוע העברתו לאגף רגיל בכלא, וניתן להסיק מהתנהגותו זו על קיומם של קווי אישיות אנטיסוציאליים.

חוות הדעת של ד"ר פוקס:

בחוות הדעת נ/1, שהוגשה מטעם ההגנה, ציין ד"ר פוקס בקצרה את אשפוזיו הקודמים של הנאשם ואת אבחנתו כלוקה בסכיזופרניה ושימוש בחומרים פסיכו אקטיביים. עוד ציין כי בין האשפוזים לא שיתף הנאשם פעולה בטיפול, ועל רקע זה הדגיש במיוחד את הבדיקה האחרונה עובר לאירוע - מיום 17.4.19.

באשר להשתלשלות העניינים לאחר האירוע המתואר בכתב האישום, ציין ד"ר פוקס כי בחקירתו של הנאשם במשטרה, למרות שבאופן כללי התייחס למעשים המיוחסים לו, הרי גם ביטא אמירות מוזרות, פסיכוטיות, כגון "אפוקליפס" ו"כוחות החלל", ללא קשר לתוכן החקירה. עוד הזכיר את הבדיקות בברזילי ביום 10.5.19 ולמחרת במב"ן, בהן נמצא הנאשם שרוי במצב פסיכוטי פעיל.

בהמשך חוות הדעת התייחס ד"ר פוקס לתוצאות הבדיקה שערך בנאשם ביום 7.10.19 בבית המעצר בו הוחזק. השיפוט האישי והחברתי נמצאו פגומים, וכך גם בוחן המציאות, אך לא הייתה מחלוקת כי הנאשם כשיר לעמוד לדין. בקשר למעשה המיוחס לו בכתב האישום ציין ד"ר פוקס כי הנאשם שלל בפניו כוונת זדון, מסר כי לא התכוון להצית אך טען "שאז לא הרגיש טוב ולא הבין את פסול מעשיו".

על יסוד נתונים אלה, גובשו מסקנותיו של ד"ר פוקס, כאשר לענייננו רלבנטית עמדתו בנוגע לכשירות המהותית ולפיה עובר לאשפוז ובמהלכו הנאשם "היה שרוי במצב פסיכוטי פעיל עם מחשבות שווא שונות והזיות שמיעה ולכן קיימת סבירות גבוהה כי גם בעת ביצוע המעשה נושא כתב האישום היה במצב פסיכוטי פעיל ולכן שיפוטו ובוחן המציאות היו פגומים, דבר שפגע ביכולתו להבין את פסול מעשיו אלה. בניגוד לקביעתו של ד"ר גרינשפן כי הנבדק לא פעל במעשה נושא כתב האישום בהשפעת תסמינים פסיכויטיים פעילים, ההערכה הפסיכיאטרית ביום האירוע ואשפוזו הכפוי למחרת עקב היותו שרוי במצב פסיכוטי היא הקובעת אחריותו של הנאשם למעשה נושא כתב האישום ולא חקירה משטרתית שאינה בדיקה פסיכיאטרית".

עדות ד"ר גרינשפן בבית המשפט:

בפתח עדותו התבקש ד"ר גרינשפן על ידי התובע המלומד להתייחס לחוות דעתו של ד"ר פוקס. במענה לכך הבהיר ד"ר גרינשפן כי הוא אינו חולק כלל ועיקר על הקביעה כי הנאשם סובל ממחלת נפש והיה נתון במצב פסיכוטי, אך הוא כופר בדבר קיומו של קשר בין המחלה לבין המעשה. בהקשר זה שב והדגיש את דברי הנאשם עצמו, אשר הודה בפניו כי גרם להצתה שלא במכוון והבהיר כי השלכת בדל הסיגריה בוצעה בהיסח הדעת וללא כל קשר למחשבות שווא או להפרעות הלוצינטוריות. עוד הדגיש את סוגיית השיפוט החברתי, בכך שהנאשם אישר בפניו כי הבין שאסור להצית, וכך גם מסר עוד בהודעתו הראשונה במשטרה מיום האירוע. בנוסף ציין כי בניגוד לד"ר פוקס, שבדק את הנאשם פעם אחת בלבד, חודשים לאחר האירוע, הרי חוות דעתו שלו מבוססת על בדיקות רבות במחלקה לאורך זמן ועל התרשמות בלתי אמצעית מהנאשם, דבריו והתנהלותו. לא ברור לו גם על סמך מה קבע ד"ר פוקס כי השיפוט החברתי פגום.

ד"ר גרינשפן התייחס גם לטענה לפיה הנאשם "לא הרגיש טוב ולא הבין את הפסול במעשיו", עליה נסמך ד"ר פוקס. לטעמו לא ניתן להסתפק באמירה כללית ולקונית לפיה הנאשם "לא הרגיש טוב", והיה על ד"ר פוקס להבהיר האם היו לנאשם דלזיות או הזיות לגבי המעשה, ועל כן לא הבין את הפסול. יתרה מכך, כיצד ניתן לומר שלא הבין את הפסול, כאשר גם בחקירת המשטרה וגם בבדיקות הפסיכיאטריות ציין הנאשם מפורשות כי הוא יודע שהצתת רכב היא פעולה אסורה, ואף הכחיש את ביצוע המעשה. גם ההכחשה מעידה הרי על ההבנה כי מדובר במעשה אסור, ומדובר באסטרטגיה נבונה המבוססת על הבנת המצב לאשורו. הנאשם אמנם חולה פסיכוטי, אך יודע לומר כבר בחקירתו הראשונה מיום האירוע כי מדובר במעשה פסול.

לבסוף, הבהיר ד"ר גרינשפן כי הוא חולק על המסקנה של ד"ר פוקס לפיה עצם היותו של הנאשם במצב פסיכוטי פעיל המחייב אשפוז היא שקובעת את אחריותו בפלילים. גם אם מצוי אדם במצב פסיכוטי עקב מחלת נפש, נדרש קשר סיבתי בין הפסיכוזה לבין המעשה בו הוא מואשם. כך למשל, אם סבור אדם שארגון ביון רודף אחריו והוא מואשם בגניבת רכב יוקרה, הרי אם גנב אותו על מנת להימלט מסוכני הארגון, לא יהיה אחראי למעשיו, ואילו אם יפעל על רקע דחפים אחרים, למשל משום שהרכב מוצא חן בעיניו, הרי שיימצא אשם בדין. הפסיכוזה צריכה להצדיק את המעשה. נדרש קשר סיבתי בין זה לזה, שאם לא כן כל מי שחולה פעיל בסכיזופרניה, ורבים כאלה בנמצא, יהיו פטורים מניה וביה מכל אחריות בפלילים (ראו עדותו בעמ' 18 ש' 4-16 לפרוטוקול).

במענה לשאלות הסנגור המלומד בחקירה הנגדית אישר ד"ר גרינשפן את ההנחה כי בהעדר טיפול תרופתי לא חל שיפור במצבו של הנאשם מאז אובחן ביום 17.4.19 כמי שמצוי במצב פסיכוטי פעיל, כך שהוא נותר במצב פסיכוטי גם במועד ביצוע העבירה, ואף תקופה ממושכת לאחר מכן, עד ששחרר מהמחלקה במצב של רמיסיה חלקית בחלוף כחודש ימים. לצד דברים אלה, שב והבהיר כי אין הוא מתכחש כלל לטענה כי הנאשם היה מצוי במצב פסיכוטי במועד הנקוב בכתב האישום, אך לדעתו אין קשר סיבתי בין המחלה וביטוייה לבין המעשה המיוחס לנאשם.

עוד נחקר ד"ר גרינשפן לגבי השיחה בה אישר בפניו לראשונה הנאשם כי היה אחראי לשריפה שפרצה ברכב, אם כי ללא כוונת זדון. מדובר בשיחה מיום 30.5.19, במהלכה הוצג לראשונה בפני הנאשם כתב האישום והעבירה הבודדת שיוחסה לו שעניינה הצתת הרכב. עד לאותו מועד התבקש הנאשם להתייחס, הן במשטרה והן על ידי רופאי המחלקה, למגוון רחב יותר של אישומים שכללו גם הצתת מבנים והרג חיות, וזו הייתה הפעם הראשונה בה עומת עם כתב האישום

שהוגש ימים אחדים קודם לכן. ד"ר גרינשפן הבהיר בעדותו את החשיבות שבהצגת שאלות ספציפיות לגבי כתב האישום שהוגש, לצורך הכנת חוות הדעת לבית המשפט. עוד הבהיר כי הוא אינו קובע האם ביצע הנאשם את המיוחס לו אם לאו והאם שיקר כאשר הכחיש זאת, אלא מתמקד באופן בו פעל והשיב, אשר העיד על חשיבה הגיונית ולא על פירוק פסיכוטי, למרות שהיה נתון עדיין במצב פסיכוטי. גם בתוך המחלה קיימים איים שמורים רבים (ראו עמ' 23 ש' 30 - עמ' 24 ש' 2). לדוגמה ציין למשל את החקירה המשטרית במהלכה הכחיש הנאשם את מעשה ההצתה, תוך שהקשה על החוקר שהציג לו את סרטון מצלמות האבטחה וביקש שיראה לו היכן רואים שהצית את הרכב. לדברי ד"ר גרינשפן, בניגוד לטענת ההגנה לפיה הנאשם אינו מבין דבר בשל מצבו הפסיכוטי, ניכר כי מסר לחוקר תשובה רהוטה ועניינית, המעידה על רמת הארגון של הנאשם בעת החקירה (עמ' 27 ש' 5-2).

בהמשך החקירה הנגדית הבהיר ד"ר גרינשפן כי גם כשאדם נמצא במצב פסיכוטי אין פירוש הדבר כי השיפוט והתבונה שלו לקויים לכל דבר ועניין. עוד תיקן הוא את דברי הסנגור ולפיהם צריך להחליט באיזה תחומים היו השיפוט והתבונה לקויים, והסביר כי השאלה הנכונה היא באילו עניינים היו מחשבות שווא או הזיות (עמ' 27 ש' 32-28), כאשר בכל הנוגע להצתת הרכב לא נמצא כל קשר בין מחשבות השווא והזיות של הנאשם לבין הפגיעה ברכב (ראו עמ' 32 ש' 13-3). או אז נשאל ד"ר גרינשפן לגבי מידת השיפוט הכרוכה בשלוש שיחות הטלפון שניהל הנאשם עם מוקדני המשטרה, אשר פורטו בהרחבה בהחלטתי מיום 16.12.19. בשל החשיבות שייחס הסנגור המלומד בסיכומיו לסוגיה זו, אצטט את דברי העד ואת השאלות שנשאל, כפי שהם מופיעים בפרוטוקול בעמ' 28 ש' 19 עד עמ' 29 ש' 30:

ש." כשהוא מתקשר למשטרה בגלל עיקול בחשבון הבנק, זה שיפוט לקוי? זה שיפוט תקין?

ת. לקוי. אין בזה חוכמה. אין בזה היגיון גדול. המשטרה לא תמצא לו. זה לא מעניינה של המשטרה.

ש. אני מקריא לך מהשיחה הראשונה של 100 (מצטט) - איך נראה לך פה השיפוט והתבונה

ת. הרבה הרבה כעס ואין בכך שום שיפוט או משהו מקדם מבחינתו

ש. אמרת קודם שעצם השיחה ל-100 בגלל שעיקלו לו את חשבון הדואר הוא שיפוט לקוי כי אין היגיון בדבר

ת. כן

ש. אז אין היגיון בדברים שהוא אומר למוקדנית

ת. אמרתי אין בכך בכלל שיפוט והוא לא מקדם כלום במעשה הזה.

ש. מציג בפניך את השיחה השנייה (ת/8) - תקרא אותה -

ת. קראתי, המון כעס וחסר שיפוט לדבר כך לשוטר, למוקדן.

ש. זאת אומרת יש היגיון שהוא אומר למוקדנית ב-100 'אין לי בעיה לזרמן אותך ולשפד אותך'

ת. אמרתי שאין בזה שיפוט, אז אתה מחפש היגיון? אבל יחד עם זאת יש המון כעס ויש גם להערכתי בדברים, כפי שהוא מדבר, קווים אנטיסוציאליים, אנטי חברתיים, בכל זאת הוא מדבר עם גוף של המדינה.

ש. יש פה איום בוונדליזם, יש פה איום במילים 'לשפד את השוטר', יש פה יותר מכעס,

נכון?

ת. אני אומר יש כאן גם דברים של ביטויים קווי אישיות אנטי סוציאליים
ש. **מפנה לשיחה השלישית, שנעשתה בסמוך לשיחה שנייה - מציג בפניך את תמליל השיחה - מה אתה אומר...**

ת. בדיוק מה שאמרתי על הקודם: המון כעס, חוסר שיפוט וביטויים של קווים אנטי סוציאליים.
ש. **בשיחה זו הוא אומר ליורם המוקדן השלישי, אין בעיה ניתן לכם מקסימום אפוקליפסיה (מצטט) 'יניקב בכם בורות על הפיתה...' (מצטט) זה סוף השיחה והוא מנתק.**

7 דקות אחר כך התרחש האירוע עליו אנו דנים, ואתה אומר לביהמ"ש, בגלל שיחה שערכת 3 שבועות לאחר מכן, שעל סמך אותה שיחה שלא היו שיחות כאלה ביניכם בשלושת השבועות הללו, שב-7 דקות הללו חל מהפך משיפוט לקוי בשיחות לשיפוט תקין ליד הרכב.

ת. אני אומר שכשהוא מדבר איתי על המכונת, על ההצתה או אי הצתת המכונת, זריקת הבדל, הוא מדבר הגיונית ולעניין והוא חוזר על כך ומחזיק בדעתו. ובדברים שהוא אומר אין שום דבר פסיכוטי בתוכן.

שאלת ביהמ"ש:

ש. **למה אתה מתכוון כשאתה אומר שבשיחות יש חוסר שיפוט?**
ת. בשיחות הטלפוניות, האיש פונה לגוף משטרתי ומאיים עליו בעצם. מאיים על שוטר, מאיים על גוף משטרתי, יכול להיות מואשם בכל מיני סעיפים, הוא פועל כאן נגד שיפוט ונגד היגיון. יחד עם זאת אני אומר, שיכול להיות שמישהו אחר גם במצב פסיכוטי עם קווי אישיות אחרים, היה נוהג אחרת. אם לא היו לו קווי אישיות אנטי סוציאליים, לא היה מתבטא כך. אפילו אם היה סובל מאותה פסיכוזה לביטוי של בן אדם, זה לא רק הביטוי הפסיכוטי, יש גם קווי אישיות שמאוד משפיעים עלינו בדברים שאנו אומרים.

כאן במקרה שלו, ללא ספק, כשאמרתי קווי אישיות אנטי חברתיים ואני חושב שהפנייה שלו היא גם מורכבת מאיזה שהוא מעבר לכעס, הוא עושה צעד שעלול לפגוע בו, לכן אני חושב שהדבר לא עם שיפוט תקין, הוא פועל כנגדו, אך זה יכול להיות מתוך סערת רוחות, כעס, והפרעת אישיות אנטי סוציאלית גם."

עדות ד"ר פוקס בבית המשפט:

ד"ר פוקס התייצב למתן עדות בפני בית המשפט ונחקר נגדית על ידי התובע המלומד. בפתח החקירה התבקש להתייחס לאמירות שמסר הנאשם בהודעותיו במשטרה כגון "אפוקליפס" ו"כוחות החלל", אליהן התייחס בחוות דעתו כאמירות מוזרות ופסיכוטיות. ד"ר פוקס הבהיר כי לא ייחס לכך משמעות גדולה, אך ציין את אותן אמירות בשל מוזרותן והאפשרות כי ייתכן שנאמרו על רקע המצב הפסיכוטי בו היה הנאשם נתון באותה עת. בהמשך, על רקע טענתו לפיה לא הבין הנאשם בזמן אמת את הפסול שבמעשיו, נשאל ד"ר פוקס האם לא ניתן להסיק מכך שבחקירת המשטרה ובבדיקות הפסיכיאטריות אישר הנאשם כי הוא יודע שאסור להצית רכבים, על כך שידע היטב להבין כי מדובר במעשה

אסור. תשובתו של ד"ר פוקס הייתה: "לא כל כך", ובהסבריו טען כי לחולה סכיזופרניה יש מודע צלול והוא אינו מבולבל, כך שהוא מבין שהוא נמצא בחקירה והוא עשוי להשיב תגובות מתגוננות המעידות על הבנה, על אף שבעת ביצוע המעשה חשב בצורה אחרת (עמ' 37 ש' 8-13, 19-23).

בשלב זה נחקר ד"ר פוקס לגבי גישתו בנוגע להשפעת היותו של אדם במצב פסיכוטי פעיל על אחריותו המשפטית לביצוע עבירה. בשל חשיבותם של הדברים, יובאו דבריו המלאים בנושא זה מעמודים 37-38 לפרוטוקול (ההדגשות אינן במקור):

ש. לשיטתך כל אימת שאדם נמצא תחת הגדרה של מצב פסיכוטי

ת. פעיל יש הבדל.

ש. מצב פעיל, הוא לא אחראי למעשיו, כל מצב

ת. כדי להבין פסול פעיל, להבדיל בין טוב לרע רק צריך להפעיל את שיקול הדעת. איך אדם שהשיפוט שלו כ"כ פגום חושב שרודפים אותו, יש לו הזיות ושומע ומאמין במה שהוא שומע איך הוא יכול להחליט בין טוב לרע, למשל תוצאות של ההתנהגות זה בעצם עניין של חוסר אחריות למה כל חולה למשל פרנואידי שיש לו מחשבות שווא של רדיפה והוא תוקף כדי להתגונן למה לא הולך למשטרה? אין סוף. כאן זה בדיוק ההבדל שהוא חולה ואז אי אפשר לסמוך על השיפוט שלו כל החולים שבמצב פסיכוטי כל מה שהם עושים הם אחראיים. אפשר תמיד להגיד למה הוא לא הלך למשטרה.

ש. לשאלת ביהמ"ש יש סיטואציות שבהן אדם במצב פסיכוטי פעיל יהיה אחראי למעשה העבירה שהוא מבצע?

ת. קשה לי להאמין תלוי מה הוא עושה. למשל מקלל מישהו, להצית או להגיד הוא הצית. הוא לא בן אדם שסובל... אין לו היסטוריה של התנהגויות כאלה. באותו יום הוא היה במצב פסיכוטי אז יש דירוג אין מתמטיקה, אבל יש דירוג שהוא בחר בלי שיקול דעת או שיפוט אמיתי נורמלי תחת המחלה. זה מה שעשיתי כל השנים. אני מאמין כמו אחרים שברגע שאדם במצב פסיכוטי פעיל אין כל ספק שזה משפיע על השיפוט וכל מה שהוא חושב באותו רגע. החשיבה אינה מציאותית אי אפשר להבין למה הוא חושב ככה ולא אחרת במצב פסיכוטי

ש. יש אנשים שנמצאים במצב פסיכוטי פעיל שאחראיים למעשים שלהם?

ת. תלוי, עוד פעם מה הוא עשה.

ש. מעשים של אנשים תחת מצב פסיכוטי פעיל, שמעידים על כך שהם אחראיים על המעשים שלהם?

ת. יש מקרים. למשל, בן אדם הוא לא במצב פסיכוטי אבל הוא חולה כל הזמן ברמה של מחלה, לא במצב פסיכוטי פעיל הולך לחנות משהו ולא משלם, ברגע שהוא חולה אבל לא במצב פסיכוטי פעיל שיפוטו שמור במידה מסוימת והוא במצב כזה כן אחראי.

ש. לשאלת ביהמ"ש, כשהוא במצב פסיכוטי פעיל?

ת. אני מעריך שהשיפוט שלו לא תקין. לכן הוא במצב פסיכוטי פעיל אני לא יודע אם אפשר להפריד בין שיפוט כזה ברגע ששיפוט זה חשיבה היא מעוותת, לא נכונה. כמה הוא יודע וכמה פחות הוא יכול לנסות להסתיר פנים או להציג בצורה מסוימת זה לא אומר שהשיפוט הבסיסי

תקין. אני מבין את הבעייתיות כאן כי אי אפשר לחתוך, אבל אנחנו עושים בפסיכיאטריה במחלת נפש פעילה כמצב שפוגע בשיפוט, זה משהו כללי. אין 100%, באותו רגע מה שהוא עשה היה במובן או איזושהי דרך חשיבה עקומה, לא להבדיל בצורה נכונה ולכן הוא פסיכוטי פעיל. לפחות ככה אני מאמין."

ב"כ המאשימה הקשה על ד"ר פוקס והציג בפניו את האפשרות כי אדם המצוי במצב פסיכוטי פעיל יפגע באדם אשר פגע בו מתוך כעס ולא בשל מחשבות שווא. ד"ר פוקס אישר כי הדבר אפשרי, אך טען כי במקרה הנוכחי מדובר על אדם חולה, שאינו עבריין או פירומן, וביצע מעשה מוזר, דמיוני, ללא התגרות או תכנון מראש, ולכן קיימת סבירות כי המעשה קשור למצב הפסיכוטי (עמ' 39 ש' 9-6, עמ' 39 ש' 28 - עמ' 40 ש' 1, ע' 40 ש' 19-11).

ד"ר פוקס נשאל האם תשובתו הייתה משתנה אילו היה מניע למעשה, והשיב כי אז ניתן היה לשקול אם גם המניע קשור למצבו החולי או לא (עמ' 40 ש' 21-20). כשעומת עם המניע אשר התגלה במקרה זה, כלומר עם רצונו של הנאשם לנקום ברשויות על רקע עיקול חשבון הבנק שלו, השיב כי אילו מדובר היה באדם ללא מחלה, היה אומר כי עשה זאת בכוונה להתנקם, אך מאחר ומדובר במי שהיה במצב פסיכוטי פעיל, הוא מאמין כי הנאשם פעל תחת השפעת המחלה הנפשית (עמ' 41 ש' 7-1).

לבסוף נשאל ד"ר פוקס לגבי הבדיקה שערך לנאשם. ד"ר פוקס אישר כי מדובר במפגש שערך כשעה, ואשר התקיים כחמישה חודשים לאחר האירוע המתואר בכתב האישום, בעת שהנאשם כבר לא היה מצוי במצב פסיכוטי פעיל. כאשר נשאל לגבי הגרסה ששמע מפי הנאשם השיב כי הנאשם אמר לו כי עבר ליד הרכב, זרק משהו שהצית את הרכב וכשנשאל מדוע עשה כן אמר "לא הרגשתי טוב ולא הבנתי מה אני עושה" (עמ' 43 ש' 17-15). ד"ר פוקס הבהיר כי זה מה שהנאשם אמר "פחות או יותר", וכי לא תיעד את דברי הנאשם באופן מדויק. עוד ציין כי בכל מקרה אין לבדיקה שערך חשיבות לקביעת האחריות למעשה וכי רק הבדיקות שנעשו בסמוך לאירוע הן בעלות ערך בהקשר זה.

תמצית טיעוני ב"כ הצדדים:

התובע המלומד הדגיש בסיכומיו את הצורך להצביע על קשר סיבתי בין מעשה העבירה לבין מחלתו של הנאשם, על מנת שיחול סייג אי השפיות, וכי אין לקבל את עמדתו של ד"ר פוקס ולפיה עצם העובדה כי אדם מצוי במצב פסיכוטי פעיל די בה כדי להקים הנחה כי פעולותיו הושפעו ממחלתו בעוצמה שיש בה כדי להקים לו פטור מאחריות פלילית. עוד התייחס בהרחבה להתנהגותו של הנאשם במהלך חקירתו הראשונה במשטרה מיום האירוע, כפי שהיא מצטיירת מצפייה בדיסק המתעד אותה, ולתשובותיו במהלך אותה חקירה. ניתן ללמוד מהתיעוד כי הנאשם נינוח, משיב לשאלות בצורה עניינית, מספק הסברים הגיוניים להתנהלותו ובאשר להצתה שולל מעורבותו בה ומבהיר כי הוא מודע היטב לכך שמדובר במעשה אסור ומנוגד לחוק. לפיכך, ניתן להתרשם באופן אותנטי כי בזמן אמת מדובר באדם מודע ומבין אשר אינו מבטא תכנים פסיכויטיים. התנהלות דומה מצטיירת גם בחקירות הנוספות, בהן המשיך להכחיש המיוחס לו, הסביר את מעשיו בסמוך לרכב בהתאם לסרטון שהוצג לו ובשום שלב לא טען ששמע קולות או שמחשבות חולניות כלשהן

הובילו אותו לביצוע המעשה.

לנוכח ממצאים אלה יש עדיפות מובהקת לחוות דעתו של ד"ר גרינשפן, על פניו של ד"ר פוקס. אין כל קשר סיבתי בין מעשה ההצתה לבין מחלתו של הנאשם, והוא פעל מתוך מניעים רציונליים, גם אם באופן אימפולסיבי ובלתי מידתי, כפי שמגיבים אנשים לעיתים באופן בלתי שקול ומבצעים עבירות, מבלי שהם סובלים ממחלה נפשית ששוללת את יכולת ההבחנה שלהם בין טוב לרע. במקרה זה לא הוצגה כל ראיה הסותרת את חוות דעתו של ד"ר פוקס בנוגע להיעדרו של קשר סיבתי בין המחלה למעשה, ואין לקבל את עמדת ד"ר פוקס לפיה די בקיומה של מחלה פעילה על מנת להניח כי קיים קשר כזה.

ב"כ הנאשם הדגיש בסיכומיו את הממצאים העולים מהבדיקות שנערכו לנאשם בסמוך לאירוע המתואר בכתב האישום, ולפיהם היה הוא מצוי במצב פסיכוטי פעיל. לטענת הסנגור המלומד, אשר הסתמך בהקשר זה על פסיקת בית המשפט העליון בע"פ 549/06, בנסיבות מעין אלה בהן מוכח כי בעת המעשה היה הנאשם מצוי במצב פסיכוטי פעיל, עומד הנאשם בנטל הראשוני להקים ספק סביר בנוגע לאחריותו הפלילית, והנטל להסיר כל ספק בדבר תחולתו של סייג אי השפיות חוזר לכתפי המדינה. במקרים מעין אלה מתעורר לטענתו ספק מובנה ועל התביעה להוכיח כי המעשה האסור לא נבע ממחלת הנפש.

באשר למעשיו של הנאשם במקרה שלפנינו, הרי מדובר באדם שאין לו עבר פלילי ואשר מעולם לא הצית דבר מה מתוך כעס או בכלל. חשבון הבנק שלו אכן עוקל באותו בוקר, אך אין לו סיבה הגיונית להאשים את המשטרה או לסבור כי אם יתקשר למשטרה יוסר העיקול. אין לו גם סיבה הגיונית לאיים על השוטרת או לבצע פעולות וונדליזם. בנסיבות אלה, ברי כי הנאשם פעל מתוך בוחן המציאות הלקוי ולא בשל נטייה אנטי סוציאלית כזו או אחרת. בהקשר זה הפנה ב"כ הנאשם לדברי ד"ר גרינשפן שצוטטו לעיל בהרחבה, ולפיהם פניותו המאיימות של הנאשם למשטרה עובר להצתת הרכב היו נטולות שיפוט והיגיון.

דין והכרעה:

המסגרת הנורמטיבית:

סייג אי השפיות מעוגן בהוראות סעיף 34ח לחוק העונשין, המורה כך:

"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי, היה חסר יכולת של ממש -
(1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו;
או
(2) להימנע מעשיית המעשה".

בית המשפט העליון דן פעמים רבות בתנאים לתחולת הסייג, כמו גם בנטלי ההוכחה הרלבנטיים לו. פסק הדין האחרון בנושא זה ניתן אך לפני ימים אחדים במסגרת ע"פ 9197/18 פלוני נ' מ"י (23.12.20) (להלן: "עניין פלוני"), אשר חזר על ההלכה הנוהגת באופן הבא (ההדגשות שלי - ח.ט):

"נאשם הטוען לתחולת סייג אי שפיות הדעת נדרש לקיים שלושה תנאים מצטברים: ראשית, כי הנאשם לוקה בכושרו השכלי או במחלת נפש. שנית, שבעת המעשה הנאשם היה חסר יכולת של ממש להבין את מהות מעשהו או את הפסול שבו או להימנע מעשיית המעשה. שלישית, קיומו של קשר סיבתי בין התנאים הראשון והשני, כלומר קשר סיבתי בין מחלת הנפש או הליקוי השכלי לבין חוסר היכולת להבין את מהות המעשה או להימנע מעשייתו (ראו, למשל: ע"פ 10166/09 פלונית נ' מדינת ישראל, בפס' 21 (11.10.2010) (להלן: עניין פלונית); עניין דאהן, בפס' 46). סעיף 34 לחוק העונשין קובע כי הסייג יחול הן בגין מחלה שפגעה ברוחו של הנאשם והן בגין ליקוי בכושרו השכלי, אשר גרמו לחוסר יכולת של ממש להבין את המעשים או את הפסול בהם או להימנע מעשייתם. הביטוי "חסר יכולת של ממש" אינו מתפרש כשלילה מוחלטת של יכולת ההבנה או השליטה, אלא כפגיעה מהותית ביכולות אלה (ראו, למשל: עניין פלוני, בפס' 80 לחוות דעתו של השופט דנציגר וההפניות שם). יש לבחון את התקיימות תנאי הסייג של אי שפיות הדעת בענייננו.

הדין לעניין נטלי ההוכחה הובהר בפסיקה, כדלקמן:

"לעניין הנטל להוכיח את תנאי סייג אי השפיות, יש להפנות לסעיף 34(ב) הקובע, כי 'התעורר ספק סביר שמא קיים סייג לאחריות פלילית, והספק לא הוסר, יחול הסייג ולסעיף 34, לפיו 'מלבד אם נאמר בחיקוק אחרת, חזקה על מעשה שנעשה בתנאים שאין בהם סייג לאחריות פלילית'. צירוף שני הסעיפים מעיד, כי על הנאשם להניח תשתית ראייתית מספקת ברמה שמותירה ספק סביר, לפחות, בדבר התקיימות תנאיו של הסייג, ואילו המשיבה [התביעה - ג'.ק.] היא שנושאת בנטל השכנוע, להסיר את קיומו של הספק, ככל שזה מתעורר (עניין הרוש; עניין חג'ג'; ע"פ 4675/97 רוזוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נג' (4) 337 (1999) (להלן: עניין רוזוב)...". (ע"פ 3617/13 טייטל נ' מדינת ישראל, בפס' 28 לפסק דינו של השופט א' שהם וההפניות שם (28.6.2016) (להלן: "עניין טייטל").

בסיכומיו טען כזכור הסגור המלומד כי די בכך שהנאשם יציג תשתית ראייתית המבססת את היותו במצב פסיכוטי פעיל על מנת לעמוד בנטל הקמת הספק הסביר ולהעביר את הנטל להסיר את דבר קיומו של ספק אל כתפי התביעה. אומר כבר עתה כי לא ניתן לקבל טענה זו. כפי שהובהר לעיל, על מנת ליהנות מסייג אי השפיות על הנאשם לעמוד בשלושה תנאים מצטברים. נאשם, כמו זה שבפנינו, הסובל ממחלת הסכיזופרניה ומצוי במצב פסיכוטי, עונה כמובן לתנאי הראשון שעניינו קיומה של מחלת נפש. אלא שבכך אין די, שכן על מנת להקים את אותו ספק סביר ששייב את הנטל אל כתפי התביעה עליו לבסס גם את שני התנאים הנוספים: חוסר יכולת של ממש להבין את מהות המעשה או את הפסול שבו או להימנע מעשייתו, וקשר סיבתי בין המחלה לבין חוסר היכולת הנ"ל.

ב"כ הנאשם ביקש להיבנות בהקשר זה מדברי כב' השופט לוי בע"פ 549/06 פלוני נ' מ"י (15.5.06), אשר קיבל באותו עניין את הטענה בדבר תחולת סייג אי השפיות תוך שקבע כי: "משעה שהמערער הוכיח כי היה חולה נפש לאורך כל התקופה בה עוסק כתב האישום, ומאחר ועתה ברור שלפחות לגבי חלק מהעבירות שיוחסו לו לא

היה יכול להימנע מעשייתו, מי לידינו יתקע כי המעשים האחרים אליהם לא הייתה התייחסות פרטנית, נעשו בעת רמיסיה במחלה? ובמילים אחרות, הראיות שהובאו בפני הערכאה הראשונה חייבו לקבוע כי המערער הוכיח קיומו של ספק בשאלת אחריותו הפלילית, ומכאן ואילך חזר הכדור למגרשה של המשיבה, שעליה היה להוכיח איזה מבין המעשים ביצע תוך שהוא מבין את אשר הוא עושה או מהות הפסול שבמעשהו, ושהיה יכול להימנע מעשייתם".

אינני רואה עין בעין עם הסנגור המלומד את משמעות דבריו של כב' השופט לוי. שורות אחדות קודם לדברים שהובאו מפיו עמד כב' השופט לוי על נטלי ההוכחה בהקשר של סייג אי השפיות, בדיוק כפי שהובאו לעיל, וברי כי לא התכוון לערוך שינוי כלשהו בנטלים אלה, המעוגנים בדברי חקיקה מפורשים. כל שעולה מדברי כב' השופט לוי הנו כי עלה בידו של אותו מערער, בנסיבותיו המיוחדות, לעמוד בנטל הראשוני של ביסוס הספק הסביר, ועל כן שב נטל השכנוע להסרת הספק לשכון בידי התביעה, אשר לא עמדה בו באותו מקרה. מדברי כב' השופט לוי שהובאו לעיל אף עולה בבירור כי באותו מקרה עמד המערער בכל שלושת התנאים, ולצד עצם העובדה כי היה חולה במחלת נפש אף עלה בידו להוכיח כי במהלך חלקים מהתקופה בה בוצעו העבירות לא היה יכול להימנע מעשייתו בשל אותה מחלה. המערער בעניין פלוני עמד אפוא בכל שלושת התנאים אותם נדרש לבסס לצורך הקמת הספק, ובצדק חזר על כן נטל השכנוע אל כתפי התביעה, להוכיח כי חלק מהמעשים נעשו במהלך רמיסיה במחלה. לפיכך, ככל שיימצא כי הנאשם שבפני לא ביסס, ולו באופן ראשוני, את כל שלושת התנאים לקיום הסייג, אלא רק את עצם היותו סובל ממחלת נפש פעילה, אין בדבריו של כב' השופט לוי כדי להושיעו על דרך של שינוי מאזן הנטלים.

אם אשוב כעת אל מתווה ההכרעה, ראוי יהיה להדגיש כי שאלת תחולתו של סייג אי השפיות הנה שאלה משפטית הנתונה כל כולה לשיקול דעתו של בית המשפט, בהתאם למכלול הראיות שהוצגו בפניו. חוות הדעת הפסיכיאטריות מטעמם של המומחים הן, מטבע הדברים, בעלות חשיבות רבה להכרעה, אך אין הן מחליפות את שיקול דעתו של בית המשפט המבוססת על התמונה הראייתית הכוללת. הנה כך באו הדברים לידי ביטוי בפסקה 22 בעניין פלוני:

"חוות דעת פסיכיאטריות מסייעות לבית המשפט להכריע בשאלות של תחולת סייג אי שפיות הדעת והעדר כשירות דיונית של נאשם. "בבואו לבחון את שאלת המסוגלות לעמוד לדין ושאלת תחולת הגנת אי השפיות נעזר בית המשפט במומחים הן לגבי נאשמים חולי נפש והן לגבי נאשמים הלוקים בכושרם השכלי. ואולם המסקנה הסופית בשאלות אלה היא של בית המשפט והיא מוסקת ממכלול הראיות. חוות הדעת הרפואיות ודו"חות ועדת האבחון בעניין הלוקים בכושרם השכלי הן רק חלק מן הראיות" (ע"פ 7924/07 פלוני נ' מדינת ישראל, בפס' 4 לחוות דעתה של השופטת מ' נאור והפניות שם (5.5.2008) (להלן: עניין פלוני)). חוות דעת פסיכיאטריות מסייעות לבית המשפט להכריע, אך הן אינן מחליפות את שיקול דעתו של בית המשפט. הכרעת בית המשפט בשאלות משפטיות אלו מתבססת על מכלול חומר הראיות המונח בפני בית המשפט, לרבות חוות דעת המומחים (ראו: ע"פ 1828/14 דאהן נ' מדינת ישראל, בפס' 39-40 לחוות דעתו של השופט י' אלרון (27.6.2019) (להלן: עניין דאהן)).

הלכה פסוקה היא כי לשם הכרעה בין חוות דעת מנוגדות או חולקות, יש ליתן משקל למעמדם המקצועי של המומחים ובכלל זאת טיב הכשרתם והיקף ניסיונם. זאת בכפוף להתרשמותה הישירה והבלתי אמצעית של הערכאה הדיונית ממהימנות עמדת המומחים בהקשר המסוים הטעון הכרעה (ראו, למשל: ע"פ 9045/16 אדנני נ' מדינת ישראל, בפס' 31 (7.3.2018) (להלן: עניין אדנני)).

עם זאת, "תפקידו של בית המשפט אינו מתמצה [...] רק בהכרעה בין חוות דעת המומחים, במקרה שיש שתי ראיית ביניהן, אלא בגיבוש מסקנה כוללת, המתיישבת עם התמונה הראייתית כולה" (עניין דאהן, בפס' 40. ראו גם: עניין פלוני, בפס' 72 לחוות דעתו של השופט י' דנציגר).

על יסוד הנחיות אלה אפנה כעת לבחון את המסכת הראייתית שהוצגה בפני ואשר ממנה ניתן לגזור את המסקנות המתחייבות בנוגע לתחולתו של סייג אי השפיות.

מן הכלל אל הפרט:

לאחר שבחנתי את כלל הראיות והטיעונים שהוצגו בפני אני סבור כי קיימת עדיפות ברורה לחוות דעתו של ד"ר גרינשפן על פני חוות הדעת של ד"ר פוקס, וכי אכן לא עלה בידי ההגנה לבסס ולו באופן ראשוני את התנאים לתחולת הגנת אי השפיות. חוות הדעת של ד"ר גרינשפן עדיפה בהיבטים שונים, שיפורטו מיד, ואף עולה בקנה אחד עם מכלול הראיות שנאספו, כמו גם עם הוראות הדין, בעוד זו של ד"ר פוקס הנה חוות דעת לקונית אשר אינה מעוגנת בראיות ואף משקפת תפיסת עולם מקצועית שאינה תואמת את ההלכה הפסוקה.

בטרם אתייחס לנושאים אלה ביתר פירוט אציין כי אין למעשה מחלוקת בין המומחים על כך שהנאשם סובל ממחלת נפש מסוג סכיזופרניה וכי במועד הנקוב בכתב האישום היה מצוי עקב מחלתו במצב פסיכוטי פעיל. עובדות אלו מעוגנות היטב בבדיקות הפסיכיאטריות שנערכו לנאשם ביום 10.5.19 בבית החולים ברזילי ועם קליטתו למחלת במב"ן, ולפיהן היה הוא שריו במצב פסיכוטי פרנואידי חריף. גם המומחה עליו מתבססת התביעה, ד"ר גרינשפן, אינו חולק על כך ועל כן ניתן לקבוע כי הנאשם עמד בתנאי הראשון הקבוע בסעיף 34 לחוק, בכך שהוכח כי הוא סובל ממחלת נפש. המחלוקת בין הצדדים נוגעת אפוא לשני התנאים הנוספים, שעניינם היעדר היכולת להבין את הפסול שבמעשה והקשר הסיבתי בין המחלה לבין היעדר אותה יכולת.

במאמר מוסגר אציין כי בחוות דעתו של ד"ר פוקס ובסיכומי ההגנה צומצמה המחלוקת בנוגע להיעדר היכולת לתחום של הבנת הפסול, ואין טענה כי הנאשם, בשל מחלתו, לא היה מסוגל להימנע מביצוע המעשה. דברים אלה נכתבים על רקע האמור בת/42, חוות הדעת המשלימה של ד"ר גרינשפן, ממנה עולה כי בשלב מתקדם של הטיפול במחלקה, כחודש לאחר ההצתה, מסר הנאשם לראשונה גרסה לפיה הצית את הרכב על פי הנחיית קולות ששמע בראשו. ד"ר גרינשפן מצא את שינוי הגרסה הנ"ל כאקט בלתי אמין ומניפולטיבי, ואין לי אלא להצטרף לדעתו לאור הנסיבות שתיאר, ועל כן בדין נזנח קו טיעון זה על ידי ההגנה, ונותר אך לדון בטענה בדבר אי הבנת הפסול שבמעשה, היא הטענה היחידה שמוזכרת בחוות דעתו של ד"ר פוקס.

אם אפנה כעת לחוות הדעת עצמן, הרי בעוד חוות דעתו של ד"ר פוקס נשענת על בדיקה קצרה שערך לנאשם מספר חודשים לאחר מעשה, בעת שמחלתו לא הייתה עוד פעילה, ועל עיון בדיעבד במסמכים הרפואיים, חוות דעתו של ד"ר גרינשפן מעוגנת בהתרשמות ארוכה ובלתי אמצעית מהנאשם, בזמן אמת, מאז אושפז במחלקתו של ד"ר גרינשפן במב"ן למחרת ההצתה ועד לשחרורו מהמחלקה בחלוף כחודש ימים. אין צורך להכביר במילים בדבר העדיפות הברורה שיש

להתרשמות ישירה ובלתי אמצעית מהחולה עצמו, בעת מחלתו, ולהסתכלות ממושכת עליו בזמן אמת, על פני הסקת מסקנות בדיעבד על יסוד עיון בחומרים הכתובים גרידא. יתרון זה אף מעוגן היטב בפסיקה, וראו למשל ע"פ 5253/07 **ארשיד נ' מ"י** (22.12.08) פסקה 7 ; ע"פ 8287/05 **בחטרה נ' מ"י** (11.8.11)(להלן: "**עניין בחטרה**") פסקה 30.

מסקנה דומה בדבר עדיפות חוות דעתו של ד"ר גרינשפן עולה אף מעיון בחוות הדעת עצמן. בעוד זו של ד"ר גרינשפן מפורטת ומנומקת, תוך התייחסות לחומרי החקירה, לגרסאות השונות שמסר הנאשם ולהתנהגותו של הנאשם לפני ואחרי האירוע, חוות דעתו של ד"ר פוקס לקונית ביותר ומבוססת על דברי הנאשם בחלוף חודשים רבים ולפיהם "לא הרגיש טוב ולא הבין את הפסול במעשיו", כאשר ד"ר פוקס עצמו מאשר כי אפילו אמרה זו לא משקפת באופן מדויק את מילותיו של הנאשם.

יתרונה המובהק של חוות הדעת של ד"ר גרינשפן אינו מתמצה בהיבטים "הטכניים" בלבד, אלא משתרע גם על פני ההיבטים המהותיים של ההכרעה, לגופם של דברים, הן בהיבט המשפטי והן בזה העובדתי המתייחס למכלול הראיות שנאספו. אם אתייחס תחילה להיבט המשפטי, אין מנוס מלהצביע על כך שעמדתו המקצועית של ד"ר פוקס איה עולה בקנה אחד עם הוראות החוק והפסיקה הנוהגת. נשוב ונזכיר כי על פי הנטען בחוות דעתו של ד"ר פוקס נ/1, חל במקרה זה הסייג של אי השפיות לנוכח הקביעה כי הנאשם "**היה שרוי במצב פסיכוטי פעיל עם מחשבות שווא שונות והזיות שמיעה ולכן קיימת סבירות גבוהה כי גם בעת ביצוע המעשה נושא כתב האישום היה במצב פסיכוטי פעיל ולכן שיפוטו ובוחן המציאות היו פגומים, דבר שפגע ביכולתו להבין את פסול מעשיו אלה**".

אין אמנם חולק על כך שהנאשם היה מצוי במצב פסיכוטי פעיל בעת ביצוע המעשה, אך מסקנתו של ד"ר פוקס לפיה די בכך על מנת להסיק כי מצבו זה פגע ביכולתו להבין את הפסול שבמעשיו, אינה מתיישבת עם תנאי החוק והפסיקה. כפי שהובהר לעיל בהרחבה, על הטוען לתחולת הסייג לבסס לא רק את היותו חולה במחלה פעילה אלא גם את שני התנאים הנוספים. ד"ר פוקס, בחוות דעתו, אינו מתייחס כלל לעוצמת הפגיעה בהבנה, אשר חייבת להיות כזו שגורמת "חוסר יכולת של ממש" להבין, ואף מתעלם באופן מוחלט משאלת הקשר הסיבתי, על יסוד תפיסת עולם לפיה מצב פסיכוטי פעיל משפיע בהכרח על כלל מעשיו של החולה, ובאופן אינהרנטי אין ביכולתו של חולה כזה להבחין בין טוב לרע. תפיסה דומה באה לידי ביטוי בתשובותיו של ד"ר פוקס במהלך חקירתו הנגדית, וראו הציטוטים הנרחבים שהובאו מתוכה.

עמדה מקצועית מעין זו לא ניתן לקבל, גם כשהיא באה מפיו של פסיכיאטר מומחה, שכן אין היא תואמת את הוראות הדין. יתרה מכך, גם ד"ר פוקס עצמו לא חלק על כך שגם אדם המצוי במצב פסיכוטי פעיל עשוי לבצע פעולות מסוימות מטעמים שאינם קשורים במחלתו כגון מתוך כעס, יצר נקם, תאוה וכו'. ראו בהקשר זה את דוגמת גניבת המכונית שהזכיר ד"ר גרינשפן בעדותו. לפיכך, לסוגיית המניע לביצוע המעשה חשיבות בלתי מבוטלת ועל מנת להקים את הסייג לחזקת האחריות הפלילית יש להצביע על קשר בין המחלה לבין המעשה ומניעיו.

כאן המקום להבהיר כי אין לקבל את טענת ב"כ הנאשם, המבוססת במידה רבה על עמדתו של ד"ר פוקס, ולפיה בשים לב לחריגות התנהגותו של הנאשם ולחוסר ההיגיון הטמון בה, יש להניח כי ביצע את מעשה ההצתה בשל מחלת הנפש

ממנה הוא סובל, לפחות ברמה המקימה ספק סביר באשמתו. על פי תזה זו, היות ומדובר באדם שאין לו עבר פלילי ובהעדר סיבה הגיונית להאשים את המשטרה בעיקול חשבון הבנק שלו, לאיים על שוטרים או להניח כי בכוחם לסייע לו, יש להניח כי התקשר למשטרה וביצע את ההצתה על רקע מחלתו הנפשית דווקא. כלומר, המעשים החריגים שביצע הנאשם מעידים כשלעצמם על כך שפעל בהשפעת המחלה.

מדובר אמנם בטענה שובת לב, אך יש בה משום הנחת המבוקש, ובית המשפט העליון אף הבהיר בעבר כי אין בה ממש. כך למשל, **בעניין בחטרה**, דחה כב' השופט עמית טענה דומה ולפיה עצם דקירתו למוות של חבר, במה שנראה כרצח שרירותי, מעיד על מצבו הנפשי של המערער, ודומה כי הדברים נכונים גם לענייננו בבחינת קל וחומר, כשמדובר בעבירת הצתה גרידא:

"טענה זו אני מתקשה לקבל. כמי שיושבים על מדין נתקלים אנו מעשה של יום ביומו בפשעים ובמעשים שעצם ביצועם אינו מתיישב עם אמות מידה של האדם הסביר. לא די בכך שפלוגי ברר מיתה משונה ואכזרית לאלמוני, מעשה שאינו נתפס אצל אדם מן היישוב, כדי שנאמר כי פלוגי סובל מאי שפיות. אין אדם חוטא אלא אם נכנסה בו רוח שטות, אך יכול ותהא זו 'רוח' בלבד אשר אך עצם מעשה העבירה מעיד על קיומה (ע"פ 187/61 פנו נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד טז 1105 (1962) כפי שצוטט בעניין פלוגי)."

ברוח זו יש גם לקרוא את דברי ד"ר גרינשפן בחקירה הנגדית, עליהם ביקש הסנגור המלומד להתבסס. ד"ר גרינשפן התייחס אמנם לשיחות הטלפון שקיים הנאשם עם מוקדני המשטרה כפעולות חסרות שיפוט, אך ברי כי כיוון בדבריו לכך שפעולות אלה לא היו הגיוניות במובן זה שלא היה בהם כדי לקדם את מצבו של הנאשם. על רקע זה הדגיש בעדותו גם את הכעס העז שאחז בנאשם כתוצאה מעיקול כספיו ואת האפשרות כי פעל מתוך סערת רוחות, זעם וקוויו אישיות אנטי חברתיים, ומכל מקום ללא כל קשר סיבתי למחלה.

על רקע דברים אלו ראוי יהיה לשוב ולהזכיר ממצאים אותם קבעתי בהחלטתי מיום 16.12.19, המהווה כאמור חלק בלתי נפרד מהכרעת הדין הנוכחית. במסגרת אותה החלטה מצאתי כי הוכח דבר קיומו של מניע מובהק מצד הנאשם לביצוע ההצתה, כמעשה ונדליזם, מתוך רצון לפגוע בסדר הציבורי, על רקע העוול שחש שנעשה לו בשל עיקול משכורתו בבנק הדואר. כפי שפורט באותה החלטה בהרחבה, חש הנאשם כעוס ביותר ועצבני, לאחר שניסיונו למשוך את משכורתו מהבנק כשל, ועל רקע זה אף התקשר שלוש פעמים למוקד 100 והבהיר בכל אחת מהשיחות באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי בכוונתו לבוא חשבון עם הרשויות, לנוכח העוול הכבד שנעשה לו.

בשיחה הראשונה מסר כי יעשה "ונדליזם", בשנייה כי "יזיין... את כל המקום" ובשלישית כי ייתן "מקסימום אפוקליפס". והנה, לא חלפו אלא מספר דקות מאז הסתיימה אותה שיחה אחרונה, והנאשם מצא עצמו לצד הרכב, שחלונו שבור, כשכל הדרוש לו לביצוע הצתה מוחזק בידיו. בחלוף פרק זמן כה קצר ועל רקע עצמת הכעס והתסכול שביטא, הוכח דבר קיומו המובהק של מניע למעשה. כפי שניתן לראות מדובר במניע אשר אינו קשור לכאורה קשר כלשהו למחלה נפשית כזו או אחרת, ואשר עומד בפני עצמו ללא צורך במתן הסברים נוספים מתחום בריאות הנפש. עמד על כך אף ד"ר פוקס עצמו כאשר אישר כי אילו מדובר היה באדם ללא מחלה, היה מסכים עם הטענה כי פעל מתוך כוונה להתנקם.

חומר הראיות שנפרש בפני מקים אפוא מניע מובהק להצתת הרכב, מניע אשר אין לכאורה בינו לבין המחלה הנפשית ממנה סובל הנאשם דבר וחצי דבר. בנסיבות אלה, אין בטענות ההגנה לפיהן מדובר בפעולה בלתי סבירה או בלתי אופיינית מצדו של הנאשם כדי לבסס, ולו באופן ראשוני, את הטענה כי פעל על רקע מצבו הנפשי, ועל מנת לעמוד בנטל המוטל עליו היה על הנאשם להציג ראיות המקימות ספק סביר בנוגע לשלושת התנאים שפורטו לעיל, לרבות בסוגיית הקשר הסיבתי בין המחלה למעשה.

בפועל, למעט אותו שינוי גרסה מאוחר, אשר נזנח בינתיים, בדבר ביצוע ההצתה בשל קולות ששמע הנאשם, לא טען הנאשם מעולם, לא בשלוש הודעותיו במשטרה ואף לא בשיחותיו ובדיקותיו הרבות במהלך אשפוזו, בהן נשאל פעמים רבות לגרסתו לגבי ההצתה, כי הצית את הרכב בשל מחלתו הנפשית. טענה זו אף לא עלתה בבדיקתו המאוחרת של ד"ר פוקס, ובחוות הדעת נ/1 אין כל התייחסות לקשר בין המצב הנפשי לבין ביצוע המעשה, זולת האמירה הלקונית לפיה הנאשם לא חש בטוב ולא הבין את הפסול במעשה, והקביעה, הבלתי מבוססת, כי די בעצם המחלה הפעילה כדי לקבוע כי לא הבין את הפסול שבמעשיו. עיון במסמכים הרפואיים המפרטים את טיבן של מחשבות השווא וההלוצינציות מהן סבל הנאשם, לא מגלים אף הם כל קשר ענייני למעשה ההצתה, וחוות דעתו של ד"ר גרינשפן בדבר העדר כל קשר סיבתי מעוגנת לפיכך היטב בממצאים הרפואיים.

בהקשר זה אין מנוס מלשוב ולהזכיר את בחירתו של הנאשם שלא להעיד להגנתו. התייחסתי לכך בחלק הראשון של הכרעת הדין, בהחלטה המפורטת מיום 16.12.19, ביחס לאי הצגת תרחיש חלופי שבכוחו לספק הסבר סביר למסקנות הנגזרות מצבר הראיות הנסיבתיות המבססות אחריותו של הנאשם למעשה ההצתה, אך הדברים רלבנטיים גם בהקשר הנוכחי. ככל שמבקש הנאשם לבסס את הטענה כי בשל מצבו הנפשי היה חסר יכולת של ממש להבין את הפסול שבמעשה, מצופה היה כי יעלה על דוכן העדים ויחשוף את עצמו לחקירה נגדית, במהלכה יידרש לספק תשובות לנתונים הרבים וכבדי המשקל עליהם הסתמך ד"ר גרינשפן. משנמנע הנאשם מלעשות כן, אין די בקביעות הכלליות, הלקוניות והבעייתיות שבחוות הדעת של ד"ר פוקס כדי להקים את הספק המבוקש, ומה גם שכידוע, עצם בחירתו של הנאשם להימנע מלהעיד עשויה לשמש לחובתו ואף להוות חיזוק ואפילו סיוע לראיות התביעה, כאמור בסעיף 162 (א) לחסד"פ.

עמדתו של ד"ר גרינשפן אף עולה בקנה אחד עם התנהלותו של הנאשם במהלך חקירותיו במשטרה ועם המידע שמסר שם. ההודעות שנגבו ממנו תועדו בתיעוד קולי וחזותי, כך שניתן להתרשם באופן בלתי אמצעי ממצבו ומדבריו על ידי צפייה בדיסקים הרלבנטיים. הדיסק ת/26, המתעד החקירה ת/24 מיום 10.5.19 בשעה 19:36, משקף למשל את נסיבות מסירתן של אותן אמרות "מחשדות" שהזכיר ד"ר פוקס בחוות דעתו ובעדותו, ולאחר צפייה בהן אני נוטה להניח כי אילו היה ד"ר פוקס צופה בתיעוד החזותי לא היה מעלה תמיהות כלשהן לגבי אותן אמרות ולא היה מעלה אפשרות בדבר קשר אפשרי ביניהן לבין מצבו הנפשי של הנאשם.

אם נתייחס לצורך הדוגמה לביטוי "אפוקליפס", המוזכר בדברי ד"ר פוקס כאמרה "מוזרה", הרי הצפייה בדיסק מבהירה את ההקשר ומסירה כל מוזרות. מדובר הרי באחד הביטויים המאיימים בהם עשה הנאשם שימוש בעת שהתקשר למוקד המשטרה עובר להצתה, ובחקירתו במשטרה הוא דואג לספק לכך הסבר. ודוק, כפי שציין התובע, בעת גביית הודעה זו טרם היו חוקרי המשטרה מודעים לשיחות הטלפון עם המוקד ולתוכן, ומדובר במידע שנודב על ידי הנאשם מיוזמתו שלו. ובכן, צפייה בדיסק ת/26 במונה 37:00-37:40 מגלה כי במענה לשאלות החוקרת מסר הנאשם כי התקשר

למוקד 100 "ולא אכחיש שאמרתי שיהיה אפוקליפס". מיד לאחר מכן שואל הנאשם את החוקרת: "את יודעת מה המילה אפוקליפס אומרת?" ומשיב: "סוג של יום דין גלובלי". לאחר מכן מסביר הנאשם "התעצבנתי אז אמרתי את זה, סתם מילים... בטח זה מוקלט בתחנה...".

אין אפוא בשימוש במילה אפוקליפס במהלך החקירה כל דבר מוזר או נטול הקשר. מדובר בהסבר שמסר הנאשם מיוזמתו לאחד הביטויים המאיימים שהשמיע בשיחות המוקדמות יותר עם מוקדני המשטרה, הסבר שנועד להפחית מחומרת הביטוי ולשכנע כי מדובר באיומי סרק שנאמרו מתוך כעס, וזאת על רקע הבנתו כי סביר שאותן שיחות ואמרות מאיימות הוקלטו. לפיכך, לא רק שאין מדובר באמרות מוזרות או פסיכוטיות, אלא שדבריו של הנאשם בנוגע לאמרה זו מעידים לכאורה על הבנה מעמיקה של הסיטואציה, על מחשבה צלולה, על הבנה בדבר המשמעויות הראייתיות של אותן אמרות לחובתו, על החשש כי יביאו להפללתו במעשה אסור ועל ההבנה כי שיחות מעין אלה מוקלטות. דוגמה זו מתיישבת היטב עם הרושם הכללי המתקבל מצפייה בדיסק של אדם אשר מבין היטב את המיוחס לו ואת השאלות שנשאל, משיב בשטף תשובות מאורגנות וענייניות, זוכר היטב את האירועים, מחזיק בשיפוט חברתי תקין ושומר לחלוטין מבחינה קוגניטיבית, בדיוק כפי שקבע ד"ר גרינשפן.

גם באמרה "המוזרה" הנוספת שהזכיר ד"ר פוקס, בדבר "כוחות החלל", אין כל ממש. צפייה בדיסק ת/26 במונה 49:30-50:30 מגלה כי במענה לשאלה עם מי דיבר היום בטלפון משיב הנאשם: "**עם המשטרה, כוחות החלל, הארמדה האלוהית הצבאית**". תשובות מעין אלו עשויות היו לעורר סימני שאלה, אלא שמיד לאחר מכן פורץ הנאשם בצחוק, שואל "**איך זה נשמע?**" וניכר בבירור כי הדברים נאמרו בבדיחות הדעת. מסקנה זו אף מתחזקת, כאשר במענה לשאלה חוזרת נזכר הנאשם ומשיב ברצינות כי ניסה גם להתקשר לחבר מגדרה בשם אנדרי גינדין, אך לא הצליח להשיג אותו. התשובות, אפוא, אינן מוזרות, אלא ענייניות ושוטפות ומצביעות לכאורה על הבנה מלאה של הסיטואציה. בנסיבות אלה מקובלת עלי קביעתו של ד"ר גרינשפן כי ניתן להסתמך על אמרתו המפורשת של הנאשם בסופה של אותה חקירה, לפיה הוא מודע היטב לפסול שבמעשה ההצתה ולאיסור החוקי להצית, כפי שעולה מפורשות מדבריו בת/24 ש' 206-209 (בדיסק ת/26 החל ממונה 1:03:10).

אבהיר כי אין חולק על כך שבמועד גביית ההודעה, פחות מעשר שעות לאחר ההצתה, היה מצבו הנפשי של הנאשם לקוי וניתן אף להבחין בכך שהוא מגלה לעיתים חשדנות עמוקה לשאלות החוקרת ואף מייחס לעצמו יכולות חריגות, כגון בתחום השפות, הדתות ותורות נסתרות. עם זאת, תומכת הצפייה בדיסק באופן מובהק במסקנותיו של ד"ר גרינשפן בדבר האפשרות להסתמך על דבריו של הנאשם בנוגע להבנת הפסול שבמעשה ההצתה ובדבר האפשרות להסיק מהאסטרטגיות בהן בחר הנאשם לעשות שימוש בחקירותיו, אסטרטגיות של הכחשה ומתן הסברים הגיוניים חלופיים למעשיו, כי היה מודע היטב למעשים, לפסול שבהם ולאיסור שחל עליהם. אזכיר שוב כי הודעה זו נגבתה שעות ספורות לאחר האירועים ועוד בטרם החל הנאשם לקבל טיפול אנטי פסיכוטי, כך שמצב מחלתו בעת גביית ההודעה לא היה שונה מהותית ממצבו בעת ביצוע ההצתה, והמסקנות הנוגעות להבנתו בעת החקירה יפות גם לשעת המעשה. גם ההודעות הנוספות, שאף על האמור בהן נסמך ד"ר גרינשפן, נמסרו בטווח של ימים מעטים לאחר האירוע, עוד בטרם הביא הטיפול התרופתי לייצוב מצבו הנפשי של הנאשם, כך שניתן ללמוד גם מהן על הבנתו של הנאשם את מעשיו ואת הפסול הטמון בהם.

אם נסכם את כל שנאמר לעיל, אזי ממכלול הראיות שהוצגו מתחייבת המסקנה כי הנאשם לא עמד ולו בנטל הראשוני להקמת ספק סביר בנוגע לתחולת סייג אי השפיות. אין חולק כי בעת ביצוע המעשה היה הנאשם נתון תחת השפעת מחלת נפש פעילה, אך לא הוצגה תשתית ראייתית המבססת את שני התנאים הנוספים בדבר חוסר יכולת של ממש להבין את הפסול שבמעשיו ובדבר הקשר הסיבתי בין המחלה לבין חוסר היכולת. עמדתו המקצועית של ד"ר גרינשפן בדבר העדר קשר סיבתי כלשהו בין המחלה לבין מעשה ההצתה, מקובלת עלי באופן מלא. עמדה זו, לא רק שהיא מבוססת על הסתכלות ארוכת טווח בנאשם בזמן אמת, אלא זוכה גם לחיזוקים ועיגונים רבים ומשמעותיים במכלול הראיות שהוצגו, כגון בקיומו של מניע מובהק לביצוע המעשה, שאין בינו לבין המחלה דבר וחצי דבר, בתוצאות הבדיקות הפסיכיאטריות שנערכו לנאשם בתקופת אשפוזו במב"ן ובתשובות שמסר הן לחוקריו במשטרה והן לרופאים המטפלים והמאבחנים במחלקה. חוות דעתו של ד"ר פוקס, לעומת זאת, אינה ראויה לאמון או לאימוץ, בהיותה לקונית, בלתי משכנעת, בלתי מבוססת בראיות כלשהן ובלתי תואמת את הוראות החוק והפסיקה.

לאור כל האמור לעיל, ולאחר שמצאתי בהחלטתי הקודמת כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה שיוחס לו על רקע הזעם שחש בעקבות עיקול כספיו, ומשלא נוצר ולו ספק סביר בדבר תחולתו של סייג אי השפיות, אני מרשיע את הנאשם בעבירה שיוחסה לו בכתב האישום.

ניתנה היום, ט' שבט תש"פ, 04 פברואר 2020, במעמד הצדדים